

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 1961/1-VIII/9 23.12.2010. године	
--	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој IX редовној седници, 23.12.2010. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: БЕОГРАД И ЗАГРЕБ КАО ЦЕНТРИ ГЕНЕЗЕ ПОЛИТИЧКИХ И СОЦИЈАЛНИХ ТЕНДЕНЦИЈА У УМЕТНОСТИ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ - ГРУПЕ ЖИВОТ И ЗЕМЉА, докторанда Владимира Марковића.

За ментора је одређена проф. др Лидија Мереник.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Весна Димитријевић
--	--

Образац 1

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/1814</u> (број захтева)	
<u>23.12.2010.</u> (датум)	

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Београд и Загреб као центри генезе политичких и социјалних тенденција

у уметности Краљевине Југославије: групе Живот и Земља

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Владимир (Чедомир) Марковић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски фак. у Београду

Година 2003. дипломирања:

Назив мастер рада кандидата: _____

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена: _____

Година одбране мастер рада: _

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 23.12.2010. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	<p>ДЕКАН ФАКУЛТЕТА</p> <hr/> <p>Проф. др Весна Димитријевић</p>
--	---

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата VLADIMIR MARKOVIC

Име и презиме ментора: LIDIJA MERENIK

Звање: REDOVNI PROFESOR

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. „The Building of New Belgrade. The Sample of Yugoslav Socialist Realism“, *POLITICS AND / IN ASTHETICS*, Selected Papers, Aristotle University of Thessaloniki and University - Dept. of English and American Studies (Greece) of Veliko Trnovo (Bulgaria), Thessaloniki, 2007, 151-158. _____
2. „1948: Бијенале у Венецији и један пример рецепције излагачке праксе модерне уметности“, *Зборник Семинара за студије модерне уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду V*, Филозофски факултет у Београду и Галерија Матице српске, Београд-Нови Сад, 2009, 249-256 _____
3. „Picasso, harizma socijalističkog modernizma“, *Zbornik Seminara za studije moderne umetnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu*, III/IV, Filozofski fakultet u Beogradu, Institut Servantes, Beograd 2008, 107-128 _____
4. „Један фрагмент Музеја без зидова српске уметности 20. века“, *Зборник Семинара за студије модерне уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду, V*, Филозофски факултет у Београду и Галерија Матице српске, Београд - Нови Сад 2009, 157-171 _____
5. „Далеко од разуздане гомиле. Уметничково приватно у хиперполитизованом југословенском друштву после 1945“, у: *ПРИВАТНИ ЖИВОТ КОД СРБА У ДВАДЕСЕТОМ ВЕКУ*, приредио др Милан Ристовић, Клио, Београд 2007, 706-725. _____

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор

треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовану редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

Проф. др Весна Димитријевић

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za istoriju umetnosti

Objasnenje teme doktorskog rada
kandidata Vladimira Markovića

**Beograd i Zagreb kao centri geneze političkih i socijalnih tendencija u umetnosti
Kraljevine Jugoslavije: grupe Život i Zemlja**

Prostor Evrope između dva svetska rata prožet je mnogobrojnim društveno političkim napetostima i ekonomskim krizama koje u datom istorijskom trenutku nisu mimoišle ni Kraljevinu Jugoslaviju. Ideološke polarizacije treće i četvrte decenije XX veka determinisane egzaltiranim naletima nacionalizma, fašizma, nacizma sa jedne i socijalizma i komunizma sa druge strane uticale su i na opštu destabilizaciju društvenih prilika i na našim prostorima. U krilu levo nastojenih intelektualaca dolazi do reakcije na politički i kulturni poredak koji je iskazan negacijom vrednosti kapitalističke ere, buržoazije, (malo)građanskog društva, rasističkog mita kao i otporom prema represivnim državnim merama koje kulminiraju zavođenjem monarho-diktature 1929. godine. U takvim okolnostima jedan broj umetnika i kulturnih radnika koji su bili privučeni idejom Marksizma zastupao uverenje da ne postoji umetnost van materijalne stvarnosti t.j. da je umetnička praksa sastavni i neodvojivi deo procesa društvenih promena i važno sredstvo u propagiranju novih političkih ideja. Dijalektički materijalizam je definisao osnovne ciljeve socijalno angažovane umetnosti a grafika(i crtež) postaje najznačajniji medij nove umetničke prakse. Ona predstavlja reakciju na likovni estetizam pariskih đaka, larpurlartističku umetnost njenu izuzetnost, neponovljivost i ekskluzivnost do tada izraženu kroz čisto slikarstvo ekspresionizma, intimizma i poetskog realizma. Osnovni tehnički princip umetnosti (socijalno angažovane) grafike je njena multioriginalnost t.j. proizvodnja velikog broja identičnih otisaka, jeftina izrada i brzina umetničkog izvođenja. Takav način izrade je umetnicima omogućio brzo reagovanje i bavljenje kritikom društveno političkih prilika što implicira i preuzimanje tema i motiva iz realiteta vlastite sredine. U temelju interesovanja socijalno angažovanih umetnika bila je potraga za adekvatnim likovnim jezikom koji će na najbolji i najnepostredniji način preneti ideolosku poruku t.j. edukativni, kritički ili etički stav. Samim tim socijalna grafika postaje važno sredstvo komunikacije i difuzije levičarskih ideja i dobija izrazito angažovan, društveno inkluzivan karakter. Promena diskursa i tehnike bila je uslovljena i promenom društvenih slojeva kojima se obraćala, a to više nije bilo samo visoko građansko društvo, već i društveni stalež pritisnut ekonomskim i egzistencijalnim problemima.

Analiza i rekonstrukcija ideoloških modela koji su oblikovali kulturne tokove šireg jugoslovenskog prostora bi se nalazila u temelju istorijskog istraživanja. Međutim, predmet izučavanja budućeg doktorskog rada nije istraživanje kritičko angažovanog diskursa avangardnih pojava poput Zenitizma i Nadrealizma u svim njihovim pojedinostima i konsekvencama već temeljno istraživanje dva modela prikazivanja "levih" ideoloskih značenja, vrednosti i ciljeva oličenih u socijalno angažovanoj umetničkoj delatnosti zagrebačke grupe Zemlja i beogradske grupe Život.

Dosadašnja historiografija je uglavnom proučavala ove dve umetničke pojave (grupu Zemlja i grupu Život) parcijalno a svoje rezultate je iznosila u tekstovima kataloga izložbi ne ulazeći u bit karaktera njihovih sličnosti i razlika, identiteta i motivacija, kulturnih, nacionalnih i političkih stremljenja i dometa, naročito konflikta oko mogućnosti i ispravnosti izgradnje umetničkog modela koji bi trebao da reprezentuje klasu u progresu.

Da bi se temeljno proučio fenomen socijalno angažovane umetnosti dvadesetih i tridesetih godina prosloga veka potrebno je stvoriti dva homogena i konzistentna modela; umetnički model grupe Zemlja i umetnički model grupe Život koje se oslanjaju na ideološku platformu marksizma a zatim tretirati ih kao različite kulturne pojave i napraviti jasnu distinkciju t.j. problematizovati njihove odnose i specifičnosti njihovih grafičkih produkcija imajući na umu sve elasticitete koji su potrebni za ovakav zahvat. Osim osnovnih sličnosti, levičarske ideologije i korišćenja grafike kao medija u iskazu, grupu Zemlja i grupu Život razdvajaju brojne razlike. Mogući atributi koji bi bili bliski ideološko umetničkom modelu grupe Zemlja su da je ona: kritička, polemička, edukativna, inkluzivna, bavi se hrvatskim covekom u neposrednim vremenskim i prostornim koordinatama –*in situ*, koristi veristički i groteskni načinom izražavanja i u stalnoj je potrazi za visoki slikarskim dometima. Za grupu Život se vezuje kompleks drugačijih atributa poput: ona je ideološki radikalna, teži da održi korak sa dinamikom razvoja levičarskih ideja i zahteva, ona je revolucionarna ,borbena, pokrece na bunt, na akciju, teži da pojednostavi likovni jezik i postane vizuelno jasna i prepoznatljiv. Osnovne hipoteze su sledeće:

- Nastala krajem dvadesetih godina grupa Zemlja anticipira socijalne probleme svoje sredine i toka dvadesetih godina, dok je grupa Život nastala sredinom tridesetih godina i suočena je sa jačanjem fašizma, ekstremnog nacionalizma, brojnih društvenih i političkih napetosti što ju je približilo idealima ruske revolucije,
- Rani primeri grafičke produkcije sa socijalnom tematikom, jednog broja budućih članova programatske grupe Zemlja, mogu se pratiti jos od sredine dvadesetih godina što ih idejno približava aktuelnim i srodnim umetničkim pojavama poput nemačke grupe "Nova stvarnost", dok je beogradska grupa Život, zbog represivnih mera države prema komunistima, delovala u ilegali i oslanjala se idejno na manifest Mirka Kujačića iz 1932. godine.
- Članovi grupe Zemlja su progresivni levo nastrojeni građani, pripadaju levom bloku građanske kulture i pokazalo se, kasnije ,da kao takvi nisu mogli da budu uzor u izgradnji umetnosti socrealizma dok članovi grupe Život pripadaju umetničkom i društvenom proletarijatu. Njihova politizovan kulturna subrezivnost je bila usmerena ka osnivanju vlasti i postala je izazov vladajućem kulturnom modelu.

Upravo je politički angažovana umetnost generisala umetnost domaće varijante socrealizma.

- Likovna produkcija grupe Zemlja se bavila, uglavnom, nacionalnom ruralnom tematikom, pre svega problemima hrvatskog sela dok se grafička produkcija grupe Život bavila najviše tematikom urbanihog proletarijata i problemima urbane kulture.

- Cilj postavljen u ideološkoj bazi grupe Zemlja je "nezavisnost našeg likovnog izraza" što se poklapa sa pretpostavkama inače idejno umetnički antipodne grupe Troica i njihovoj strategiji oblikovanja "naseg izraza" t.j.hrvatskog nacionanog kulturnog i umetničkog identiteta.U tok smislu, socijalno angažovana umetnost bi morala da se odredi u odnosu prema idealističkom građanskom shvatanju kulture i umetnosti.

- Za članove grupe Zemlja je karakteristično asinhrono prožimanje konteksta(levičarskih ideja koje su čitljive iz njihovih teorijskih napisa) od teksta(tema, motiva i likovnog jezika grafičkog predložka) što je, verovatno, posledica antidogmatskih stavova u shvatanju funkcije umetničkog dela.Umetnici grupe Život teže da sinhronizuju tekst i kontekst u skladu sa kulturnom politikom Partije što umetnost vodi ka pragmatizmu.

- Umetničko idejna produkcija grupe Zemlja bi mogla biti korelat ideološkoj poziciji Antonija Gramšija i viziji stvaranja demokratskog, pluralističkog i nedogmatskog socijalističkog državnog modela iz koga je proizašao Evrokomunizam. Grupa Život stremi ka proleterskom internacionalizmu smatrajući da će svetska revolucija ujediniti sve proletere t.j. demokratskom centralizmu u Partiji i društvu, Lenjinovog tipa.

- Veliki je nedostatak i manjkavost dosadašnje istoriografije što je potpuno zanemarila umetnice koje su se bavile socijalnom tematima i dale svoj doprinos u oblikovanju ovog kulturnog fenomena poput: Mice Todorović, Branke Hegedušić-Frangrš, Milice Bešić, Šane Lukić.

Ovim kratkim prikazom osnovnih sličnosti i razlika se nikako ne iscrpljuje ova problematika odnosa, dometa i ciljeva umetničkog modela grupe Zemlja i grupe Život.

Izložba grupe Zemlja u Beogradu 1935. bi mogla da posluži kao povod da se problematizuje i do krajnjih kosenkvenci razradi odnos ova dva umetnička modela. Istraživanje socijalne umetnosti treće i četvrte decenije i njeno značenje u društvenoj stvarnosti bi trebalo započeti od konkretnih dela, grafičkih mapa, pisanih i u formi Programa i Manifesta izloženih ideja kao i analizom tadašnje umetničke kritike, poublicistike i književnosti. Evropska kulturna i politička komponenta dvojako je uticala na definisanje ideološko umetničkih pozicija Zemljaša. Prvu liniju uticaja čine upravo umetnici okupljeni oko „Nove Stvarnosti“, a naročito grafički predlošci Geoga Grosza, čiju umetnost i levičarsku orijentaciju promovise M. Krleža. Drugu liniju uticaja bi činili arhitekta i aktivni članovi grupe Zemlja koji su se obrazovali u Nemačkoj, poput Draga Iblera čiji je manifest bio štampan na koricama Prve izložbe 1929. a za koji bi se moglo reći da idejno korespondira sa manifestom Berlinske grupe „Arbeitsrat für Kunst“ koji je uoblicio Bruno Taut 1919. Bitni događaji i veliki podsticaji domaćim umetnicima je bila izložba Nemačke moderne umetnosti, održane u Beogradu 1931. godine kao i Masserelova izložba održana u Zagrebu 1934. godine. Trebalo bi ispitati u kojoj meri su ti uticaji nemačkih grafičara opredelile i domaće umetnike (okupljene oko zagrebačke grupe Zemlja i grupe Život) da na različite načine ustroje svoje tehničke ali i ideološke pozicije. Ovakva situacija nas navodi na potrebu pronalaženja adekvatnih pristupa i mehanizama u načinu valorizacije rezultata socijalno angažovane umetnosti treće i četvrte decenije; ispitati stepen originalnosti, individualnosti, stilskih preokupacija, ali i mogući uticaj sovjetsko – boljševičke umetnosti (dometi i posledice) na Jugoslovensku umetnost i grafiku.

Svakako treba istražiti uticaje kongresa revolucionarnih pisaca u Harkovu 1930. cije teze u domaćoj sredini promovise Oto Bihalji-Merin, zatim sovjetski Dekret o reorganizaciji literarnih i umetničkih organizacija 1932. godine, kao i Ždanovljev govor na Međunarodnoj konferenciji proleterskih i revolucionarnih pisaca u Moskvi 1934. godine, kada se i jezik socijalne umetnosti deli i usmerava u dva pravca. Tako počinje u domaćoj historiografiji poznat „Sukob na književnoj levisi“ i to u časopisu „Stožer“; kada Miroslav Krleža javno odbacuje Ždanovljeve ideje vezane za izgled levičarske umetnosti i svoje antidogmatske stavove iznosi u predgovoru knjige crteža „Podravski motivi“ Krste Hegedušića. U odbranu umetnosti i Krležinog antidogmatizma u Beogradu je stao Marko Ristić a polemike oko izgleda i karaktera socijalne umetnosti vodili su se u časomisima poput: *Kuture, Danas, Književnik, Izraz, Pečat*, vremenom se intezivirale i potrajale sve do kraj četvrte decenije. Razlike u stavovima i shvatanjima angažovane umetnosti zagrebačke grupe „Zemlja“, koja se vodila Krležinim stavovima i beogradske grupe „Život“, koja deluje pod neposrednijim uticajem odluka Komunističke partije, bivaju i jezički i ideološki jasno podvučene.

Promene u domaćoj likovnoj umetnosti treće i četvrte decenije, privlače pažnju likovne kritike, koja se nakon izvesne stagnacije susreće sa novim pitanjem estetičke, ali i socijalno – političke prirode. Tako dolazi i do ideološkog raslojavanja kritike na desničarsku (konzervativnu), koja se pojavljuje u umerenom ali i krajnje reakcionarnom, profašističkom i pronacionalističkom vidu i na levičarsku, koja stoji uz socijalno angažovanu umetnost i svojim radikalnim stavovima uzima aktivno učešće u raspravama o društveno – političkim problemima Kraljevine Jugoslavije

Budući doktorski rad "Beograd i Zagreb kao centri geneze socijalnih tendencija Kraljevine Jugoslavije: socijalno angažovana grafika" bi trebao da ima sledeću strukturu:

- Analiza dosadašnje historiografije
- Pregled pojava socijalne umetnosti u okvirima evropske umetničke scene treće i četvrte decenije XX veka: politički uticaji, pojava, razvoj i dometi.
- Pozicija socijalno angazovane umetnosti u okviru modernističke paradigme
- **Geneza ideološko umetničkog modela grupe Zemlja**
 - Društveno politička previranja u hrvatskoj sredini treće decenije
 - Položaj komunističke partije u Zagrebu
 - Strani kulturni uticaji na umetnost zagrebačke scene
 - Kontroverze oko stvaranja Hrvatskog, nacionalnog kulturnog identiteta u delima ideološko kontrarnih umetničkih modela: grupe Troica i grupe Zemlja
 - Uticaji Krležinih ideja na utemeljenje umetničkih koncepcija grupe Zemlja
 - Uzroci i posledice Krležinih antidogmatskih stavova na umetnost i kulturu
 - Formiranje homogenog "levog" krila u kulturi: publicistika, književnost, kritika
- **Geneza ideološko umetničkog modela grupe Život**
 - Društveno politička previranja u srpskoj sredini četvrte decenije
 - Uticaji i implementacija sovjetskih političko kulturalnih Dekreta i Rezolucija na kulturalnu politiku Komunističke partije u Beogradu
 - Strani kulturni uticaji na umetnost beogradske scene
 - Opozicioni karakter levog bloka kulture u odnosu na dominantni građanski kulturalni model
- **Problematizacija umetničkih odnosa i relacija grupe Zemlja i grupe Život povodom izložbe grupe Zemlja u Beogradu 1935.**
 - Analiza likovnog sadržaja grafičke produkcije grupe Život i grupe Zemlja: uticaji, razvoj, specifičnosti i dometi.
 - Ideološka razmimoilaženja
 - Tematska razmimoilaženja
 - Umetnička, formalno morfološka razmimoilaženja
 - Recepcija umetničke kritike i publike
 - Razlika između socijalno angazovane umetnosti i politički angažovana umetnost na liniji konstruisanja utopističkih modela demokratskog društva

-Položaj umetnika iz grupe Zemlja i grupe Život do Trćeg kongresa Saveza književnika u Ljubljani 1952. i njihove umetničke aktivnosti u tom period

- **Socijalno angažovana grafika kao medij u masovnoj komunikaciji**
- **Zaključci**

Socijalnu angažovanu grafiku treće i četvrte decenije treba posmatrati kao prvu etapu ideoloških ciljeva angažovanih umetnika i to kada je stajala kao opozicija dominantnom društvenom i kulturnom poretku radeći skoro u ilegali, a zatim pratiti njenu skromnu produkciju nastalu u NOR– u.

Metodologija koja bi se koristila u doktorskom radu se bazira na istorijografskim razmatranjima sa elementima socijalne istorije umetnosti. Istraživanje istorije umetnosti i politike su neophodni za razumevanje ove kulturološke pojave.

Cilj istaživanja je kritičko sagledavanje delovanja, dometa i značenja sacijalno angazovane umetnosti zagrebačke grupe Zemlja i beogradske grupe Život; kako u kojoj meri i pod kojim uslovima se približavaju ili udaljavaju od "levih" i "desnih" ideoloških modela i njihovih političkih i umetničkih opcija; kako se na osnovu različitih stavova, koji se iščitavaju iz grafičkih predložaka, mapiraju ideološke pozicije glavnih umetnika i umetničkih grupa koje su delovale u trećoj i četvrtoj deceniji prošlog veka na prostorima Kraljevine Jugoslavije.

Budući da u domaćoj historiografiji nije dovoljno obradjen, proučen i kritički sagledan ovaj kulturološki fenomen, upućujem molbu Naučno-nastavnom veću da mi odobri naučno istraživački rad na doktorskoj temi "Beograd i Zagreb kao centri geneze socijalnih tendencija u umetnosti Kraljevine Jugoslavije: grupe Život i Zemlja “.

ODABRANA LITERATURA

Altise L., Za Marksa, Nolit, Beograd, 1971.

Anreus, A., Linden, D., Weinberg, J., The social and the real: Political art of the 1930s in the western hemisphere, 4. University Park: Pennsylvania State University Press, 2006.

Babić Lj., Boja i sklad: prilozi za upoznavanje hrvatskog seljackog umijeća, Hrvatski izdavački bibliografski zavod, Zagreb, 1943.

Babić Lj., Hrvatski slikari od impresionizma do danas, Zaklada tiskare Narodnih novina, 1929.

Babić Lj., Umjetnost kod Hrvata, Naklada A. Velzek, Zagreb, 1943.

Blanuša M., Socijalna grafika u Jugoslavija, MSU, Beograd, 2003.

Čalić-Žanin M., Socijalna istorija Srbije 1815-1941. Clio, Beograd, 2004.

Čengić E., S Krležom iz dana u dan - (1956-1975), Globus, Zagreb, 1985.

Cesarec A., Izbor članaka ,Kultura, Beograd, 1962.

Ćetković V., Socijalna umetnost u Srbiji između dva rata, Akademija umetnosti u Novom Sadu, Novi Sad, 1991.

Denegri J., Srpska grafika 1900-1950, katalog izlozbe Jugoslovenska grafika 1900-1950, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 1977-1978.

Denegri J., Grafika između plemenitog zanata i tehnologija (ne)ograničenog umnožavanja, MSU, Beograd, 2003.

Depolo J., Zemlja 1925-1935“, U katalog izložbe Nadrelizam i Socijalna umetnost.1928-1950 Muzej savremene umetnosti, Beograd 1969.

Dimić L.D., Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji - 1918-1941. Stubovi culture, Beograd, 1996

Dimić Lj., Kulturna politika u Kraljevini Jugoslaviji 1918-1941. Nolit, Beograd,1989.

Draganić J., Izložba mladih grafičara, Jugoslovenska njiva, Zagreb,X /1926, br.7, str.216-219.

Eley G., Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000, Oxford University Press, 2002.

Erjavec A., Ideologija i umetnost modernizma, Svjetlost, Sarajevo 1991.

Fuko M., Arheologija znanja, Plato, Beograd 1988.

Fuko M., Rađanje biopolitike, Novi Sad 2005.

Galjer J., Likovna kritika u Hrvatskoj 1868-1951, Meandar, Zagreb,2000.

Gej P., Vajmarska kultura, Geopoetika, Beograd, 1998.

Grojs B., Sil Staljin, Službeni glasnik, Beograd 2009.

Grum Ž., Grafike i crteži Nob-a,Institut za likovne umjetnosti, Beograd, 1955.

Grupa autora, Ideje srpske umetničke kritike i teorije 1900-1950, Muzej savremene umetnosti Beograd, 1981.

Harrison C., Wood P., Art in Theory 1900-1990, Oxford/Cambridge,1996.

Holzer J., Komunizam u Evropi: Povijest pokreta i sustava vlasti, Srednja Europa, Zagreb, 2002.

Janićijević M.M., Stvaralačka inteligencija međuratne Jugoslavije, Institut društvenih nauka - Centar za sociološka istraživanja, Beograd, 1984.

Jovanović D., Sloboda od straha - izabrane političke rasprave. Filip Višnjić, Beograd, 1991.

Jovanović N., Dragoljub Jovanović o Stjepanu Radiću i hrvatskom pitanju. Naše teme, Zagreb, br. 11, 1989.

Jovanović N.,Borba KPJ u Srbiji za stvaranje Narodnog fronta - 1935-1939. god. Institut za istoriju radničkog pokreta Srbije, Beograd, (1990)

Kajzer V., Groteksno u slikarstvu i pesnistvu, Svetovi, Novi Sad, 2004.

Kalezić V., Pokret socijalne literature, K.Z.“Petar Kočić“ Beograd, 1975.

Kritička retrospektiva Zemlja, katalog, umetnički paviljon Zagreb, 1971.

Krleža M., Govor na Kongresu književnika u Ljubljani, Republika br. 10–11, 1952

Krleža M., Kako se kod nas piše o slikarstvu, Knjizevna republika, Zagreb,3/1926,br.2,str.68-81

Krleža M., O slobodi kulture, Vidici, 1953 (I), br. 2, str. 1.

Krleža M., Povratak Filipa Latinovicza, Minerva,Zagreb,1932.

Krleža M., predgovor u knjizi : Krsto Hegedušić, Podravski motivi, Minerva ,Zagreb, 1933.

Krleža M.,Grafička izložba, Obzor 11-3,Zagreb,1926.

Krleža M.,O njemačkom slikaru Georgeu Groszu, Jutarnji list, Zagreb, 29.08.1926.

Kulundžić Z., Atentat na Stjepana Radića. Stvarnost, Zagreb, 1967.

Lasić S., Sukob na knjizevnoj levisi 1928-1952, Liber, Zagreb, 1970.

Lenjin I. V., O kulturi i umetnosti, Kultura, Beograd 1957.

Lukač Đ., Slobodna i dirigovana umetnost, LMS Novi Sad, 1947.

Lukacs G., Essays on Realism, London, 1980.

Lunaček V., Iz umjetničkog svijeta. Grafičke idruge izložbe. Izložba mladih grafičara, Obzor, Zagreb, br.107, 21.04.1926.

Maleković V., Krsto Hegedušić- Uznički crteži 1931-1941 ,Apertus ,Zagreb,2001.

Marković, Ž. S., Književne pojave između dva svetska rata, Giro Milan Rakić, Valjevo, 1982.

Marks K., Engels, F., O umetnosti i književnosti, Kultura, Beogra, 1960.

Matvejević , P., Književnost i njena društvena funkcija. Odknjiževne tendencije do sukoba na ljevici, Novi Sad, 1977.

Merenik L., Ideoloski modeli: srpsko slikarstvo 1945-1968., Beopolis/Remont, Beograd , 2001.

Merenik L., Ivan Tabaković , Galerija matice srpske,Novi sad, 2004.

Mirović A., Vreme netrpeljivih , Srpska književna zadruga Beograd, 1974.

Mitrović A., Angažovano i lepo, Narodna knjiga, Beograd,1983.

Neobjavljena arhivska gradja: Kritike, prikazi, prepiske umetnika grupe Zemlja objavljene po časopisima u periodu 1929-1970., MSU, Beograd.

Neobjavljena arhivska gradja: Zapisnici sa sastanaka grupe Zemlja u periodu 1929-1935., MSU, Beograd.

Petranović B., Istorija Jugoslavije 1918-1978.,Nolit, Beograd,1988.

Petranović B., Istorija Jugoslavije 1918-1988, Nolit, Beograd 1988.

Petranović B., Zečević, M. Jugoslovenski federalizam - ideje i stvarnost - tematska zbirka dokumenata - 1914-1943, Prosveta . Beograd, 1987.

Petranović B., Zečević, M., Agonija dve Jugoslavije, Svedočanstva, Beograd, 1991.

Petrović Lj., Jugoslovensko društvo između dva svetska rata, Institut za savremenu istoriju, Beograd 2004

Poljsko slikarstvo između ratova 1918-1933, Jugoslavijapublik, Beograd

Poremski M., Ikonosfera, Prosveta, Beograd 1978.

Protić M.B., Grafika i poetika kulture i umetnosti, MSU, Beograd ,2003. str.9-10.

Protić B.M., Srpsko slikarstvo XX veka, Nolit, Beograd 1970.

Ransijer Ž., Jedanaest teza o politici, Prelom, br.6-7, Beograd 2005.

Rauning R., Umetnost i revolucija Umetnički aktivizam tokom dugog XX veka, Futura publikacije, Novi Sad, 2006.

Reberski I., Oton Postruznik- u znaku likovne preobrazbe , Studije i monografije instituta za povjest umjetnosti, Knjiga 5. Zagreb, 1987.

Revolucionarni radnički pokret uzagrebu između dva svjetska rata, Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske, Zbornik, Zagreb,1968.

Ristović M., Privatni život kod Srba u dvadesetom veku. Beograd, 2007.

Rozić V., Likovna kritika u Beogradu između dva svetska rata, IRO Prosveta Jugoslavija, 1983.

Stanković Đ., Teorije o elitama i jugoslovensko društvo. Izazov nove istorije, knj. I, Beograd 1992.

Tešić G., Zli volšebnici, Beogradska knjiga–Matica srpska, Beograd–Novi Sad, 1983.

Tonković Z., Grupa hrvatskih umjetnika 1936-1939. Katalog izložbe, Umjetnički paviljon, Zagreb, 1977.

Zgodić E., Titova nacionalna politika - temeljni pojmovi, načela i vrijednosti. Sarajevo, 2002.

Zidić I., Ivan Tabaković Krsti Hegedušiću, četrnaest pisama(1939-1931), Život umjetnosti br.35 Zagreb, 1983.

Zidić I., Leo Junek, Moderna galerija, Zagreb, 2009.

Zidić I., Ljubo babić, Moderna galerija, Zagreb, 2009.

Zidić I., Slikarstvo – grafika – crtez . U katalogu izložbe : Kritička retrospektiva Zemlje, Zagreb, Umjetnički paviljon, 1971.

Žižek S., Sublimni objekt i ideologije, Arkzin, Zagreb 2002.

Трифунoвић Л., Српско сликарство 1900-1950, Полит, Београд, 1973.

Чупућ С., Теме и идеје: српска уметност 1900-1941, Галерија Матице српске, Нови Сад 2008.

Sveta Lukić u tekstu „ Međunarodne veze i uticaji u našoj kritici 1928-1941“, „Savremenik“ broj 1/76... „Počev od prvih odjeka oktobarske revolucije, a naročito do kraja treće decenije, marksizam je u Jugoslaviji opštejugoslovenska stvar. Jedan uzrok tome je njegov internacionalni karakter, ali presudno je to što se marksizam direktno ukorijenjivao i širio povezano sa revolucionarnom akcijom Komunističke partije Jugoslavije i njegov razvoj zakonito ima u svim našim nacionalnim sredinama srodne oblike. Srpske marksističke kritičare: braću Ota i Pavla Bihaljija, Jovana Popovića, Radovana Zogovića, Đorđa Jovanovića i dr. ne možemo odvajati od marksista i ljevičara iz drugih krajeva Jugoslavije: od Hrvata Augusta Cesareca i Otokara Keršovanija, Bosanaca Veselina Masleše i Skendera Kulenovića, Slovenaca Mileta Klopčiča i Ive Brnčića, Mađara Arpada Lebla i Pavla Papa, Makedonca Koče Racina, i dr. Oni su godinama bili saborci, rame uz rame zajedno, na istim poslovima, u službi istim idejama, pa i praktičnim zadacima i direktivama Partije, u istim publikacijama, redakcijama političkim borbama...“

Angažirana umjetnost u Jugoslaviji 1919-1969, izdavač Umetnostna galerija Slovenj Gradac 1969, tekstove pisali: Azra Begić, Milan Marović, Vladimir Maleković, Boris Petkovski, Nace Šumi, Lazar Trifunović.

- JUGOSLOVANSKA GRAFIKA 1900-1950, UMETNOSTNA GALERIJA, MARIBOR, SLOVENIJA, 15.10.1982 - 15.11.1982 * catalog

- RAZSTAVA SODOBNE GRAFIKE, JAKOPIČEV PAVILJON, LJUBLJANA, SLOVENIJA, 11.05.1930 - 25.05.1930 * katalog

- SLIKARSTVO IN KIPARSTVO NARODOV JUGOSLAVIJE XIX.IN XX.STOLETJA, NARODNA GALERIJA, LJUBLJANA, SLOVENIJA, 15.03.1947 - 15.04.1947 * katalog

- POLA VIJEKA JUGOSLAVENSKOG SLIKARSTVA 1900-1950, MODERNA GALERIJA, ZAGREB, JUGOSLAVIJA, 09.05.1953 - 09.06.1953 * katalog

- SODOBNA JUGOSLOVANSKA UMETNOST, MODERNA GALERIJA, LJUBLJANA, SLOVENIJA, 29.08.1956 - 16.09.1956 * katalog

- LA BIENNALE DI VENEZIA.XXIX.ESPOSIZIONE INTERNAZIONALE..., BENETKE/VENEZIA, ITALIJA, 1958 - 1958

- NEUE JUGOSLAWISCHE KUNST, STAEDTISCHES MUSEUM, WIESBADEN, ZR NEMČIJA /DEUTSCHLAND, 25.03.1961 - 28.05.1961 * katalog

- CONTEMPORARY YUGOSLAV PAINTING AND SCULPTURE, TATE GALLERY, LONDON, VELIKA BRITANIJA/GREAT BRITAIN, 25.04.1961 - 28.05.1961 * katalog

- NOB V DELIH JUGOSLOVANSKIH LIKOVNIH UMETNIKOV, MODERNA GALERIJA, LJUBLJANA, SLOVENIJA, 24.02.1967 - 13.03.1967 * katalog

- IN MEMORIAM PREGELJ, MESTNA GALERIJA, LJUBLJANA, SLOVENIJA, 05.03.1968 - 26.03.1968 * katalog
- ANGAŽIRANA UMETNOST V JUGOSLAVIJI 1919-1969, UMETNOSTNA GALERIJA, SLOVENJ GRADEC, SLOVENIJA, 19.09.1969 - 1969 * katalog
- ANTIFAŠISTIČKA BORBA JUGOSLOVENA U BIVŠIM ZATVORIMA I..., ISTORISKI MUZEJ NA SRM, SKOPJE, JUGOSLAVIJA, 1977 * katalog
- RAZSTAVA DEL KOROŠKIH LIKOVNIH UMETNIKOV IN ČASTNIH OBČANOV, UMETNOSTNI PAVILJON, SLOVENJ GRADEC, SLOVENIJA, 11.06.1982 - 1982 * katalog

**НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

На седници Одељења за историју уметности од 11.11.2010, изабрани смо у комисију за оцену теме докторске тезе кандидата **ВЛАДИМИРА МАРКОВИЋА** под називом : **БЕОГРАД И ЗАГРЕБ КАО ЦЕНТРИ ГЕНЕЗЕ ПОЛИТИЧКИХ И СОЦИЈАЛНИХ ТЕНДЕНЦИЈА У УМЕТНОСТИ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ – ГРУПЕ ЖИВОТ И ЗЕМЉА.**

Након стицања увида у приложу документацију, дајемо следеће

МИШЉЕЊЕ О ПРЕДЛОЖЕНОЈ ТЕМИ

Иако је досадашња српска историографија често писала о уметничким групама Земља (Загреб) и Живот (Београд), своје резултате је ипак износила у ширим прегледима и студијама међуратне уметности Краљевине Југославије. Обзиром на видљив недостатак монографски опредељене студије, кандидат предлаже управо такав тип дисертације, наводећи неопходност темељног проучавања феномена феномен социјално ангазоване уметности двадесетих и тридесетих година 20. века кроз уметничку и извануметничку делатност ових двају група.

Предмет истраживања биће два хомогена и конзистентна модела - уметнички модел групе *Земља* и уметнички модел групе *Живот*, које се обе ослањају на идеолошку платформу марксизма, али на различите начине приступају реализацији, естетици и идеолошко-политичким поткама уметничког рада. Осим основних сличности, левичарске идеологије и коришћења графике као медија у исказу, групу *Земља* и групу *Живот* раздвајају бројне разлике. Могући атрибути који би били блиски идеолошко уметничком моделу групе *Земља* су да је она:

критичка, полемичка, едукативна, да је посвећена представнику хрватског популуса у непосредним временским и просторним координатама, да користи веристички и гротескни начиним изражавања и да је у сталној потрази за високим естетским и сликарским дометима. Група *Живот* је идеолошки радикална, везана за тадашњу Комунистичку партију, она је револуционарна и борбена, тежи да поједностави ликовни језик који би био препознатљив свакоме, посебно „народу”, тј. „обичном човеку”.

Посебан домен делатности ових група представља репродуктивна уметност графике и штампе. Стављање тежиште на графику (као „јефтинији“ медиј), представља идеју о потреби ширења уметности „у народу“ и реакцију на „високу уметност“ и естетизам владајућих уметничких токова у Загребу и Београду, које сматра „ларпурлартистичким“, тј. испражњем кртичке и идеолошко-политичке супстанције.

Кандидат предлаже следећу структуру рада: а) Увод и историографија; б) Преглед појава социјалне уметности у оквирима европске уметничке сцене треће и четврте деценије 20. века; в) Позиција социјално ангазоване уметности у оквиру међуратног модернизма; г) Генеза идеолошко уметничког модела групе *Земља*; д) Генеза идеолошко уметничког модела групе *Живот*; ђ) Проблематизација уметничких односа и релација групе *Земља* и групе *Живот* поводом изложбе групе *Земља* у Београду 1935; е) Социјално ангажована графика као медиј у масовној комуникацији; ж) Закључци.

Крајњи циљ ове дисертације требало би да буде монографско-историографска и проблемска студија.

Ценећи да је предлог **ВЛАДИМИРА МАРКОВИЋА** заснован на добро планираном истраживачком раду, добром познавању уметничког материјала, архивске грађе, извора и литературе и раду у архивима и музејима као Загреба, тако и Београда; као и да је предложени приступ научно оправдан и методолошки

релевантан, те да може представљати иновативни допринос развоју историје уметности у Србији, предлажем Наставно научно већу да одобри рад на изради

докторске тезе под насловом ***БЕОГРАД И ЗАГРЕБ КАО ЦЕНТРИ ГЕНЕЗЕ
ПОЛИТИЧКИХ И СОЦИЈАЛНИХ ТЕНДЕНЦИЈА У УМЕТНОСТИ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ – ГРУПЕ ЖИВОТ И ЗЕМЉА.***

Проф. др Лидија Мереник, ментор

Проф. др Александар Кадијевић

Доц. др Симона Чупић

Доц. др Саша Брајовић

Београд, 10. 12. 2010.